

DAROVA NEMA, A NEĆE IH NI BITI*

Poštovani prijatelji, dragi uzvanici i domaćini, uvaženi predsjedniče Ogranka, članovi Matice hrvatske!

Ganuli su nas, sudeći prema odjeku u ovim lijepim Dvorima, ulomci iz hrvatske prošlosti, koje smo – u zanimljivoj interpretaciji – upravo čuli. Glasovi čitača učinili su da se načas preselimo iz svojih sadašnjih života u one davnašnje, imaginarne, koje tako snažno osjećamo kao naše. Kako i zašto? Zato što smo se, kroz povijesno iskustvo, s tim prošlosnim dijelom našega bića u potpunosti identificirali, što smo u životu, pa i stradanju naroda, našli mjesta u koja smo utkali i osobnu povijest. Kao da ne živimo prvi put na ovim prostorima, kao da smo se vratili, napokon, svojoj kući, u daleku povijest svoga naroda. O toj domovini reče, u Solinu, Ivan Pavao II.: „Ovdje je vrelo našega identiteta.“ Tamo gdje je najdublja povijest tamo je vrelo, obično, najčistije i najpozvanije da nas osvijesti, oplemeni, privede katarzi. Ali, poštovani prijatelji, dokle god se možemo nadahnjivati pa i krijepti slikama minulih vremena, znači da smo živi. A kad smo živi – preuzmimo odgovornost za sebe u ovom našem vremenu. Narod je puno dugovječniji od ikojega pojedinca pa ima više povijesnog vremena da se predstavi u svjetlu svojih težnji, nagnuća i volje. Pojedinaac – svatko od nas – ima samo svoje, jednokratno, egzistencijalno vrijeme u kojemu djeluje i mi ne možemo djelovati unatrag, prošlost možemo samo evocirati, nikako kreirati. Zato je prvo što moramo naglasiti kad obilazimo mjesta memorije, naroda koji pamti: djelujte sada, živite sada da bi i sutra mogli biti živi: danas kao suvremenici, sutra kao dobra prošlost.

Iskreno rečeno, nije bilo lako ni samo slušati što smo sve otrpjeli, podnijeli, morali izdržati. Nema predaha od tereta na leđima, a čovjek poželi počiniti – naročito ako ga sustižu godine, ako je umoran ili ako u Matici služi, kao što sam ja služio, od 6. lipnja 1966: četrdeset i pet godina! Stariji se spominju kroz koja smo iskušenja od 1966. prolazili, kroz kakve je tegobe valjalo iznijeti naš san o slo-

* Govor u *Alkarskim dvorima* u Sinju, povodom 40. obljetnice osnutka i 20. obljetnice obnove rada Ogranka Matice hrvatske u Sinju, siječanj 2011.

bodi. Ipak, postojalo je nešto što je moglo pomoći i što je pomagalo da se izdrži. To je ponajprije, svijest o tome da nam je suđeno boriti se, da nam je – takve su geopolitičke prilike bile – suđeno istrajavati kroz teškoće i da nam uspjeh nikad nije bio darovan. Jesmo li sada malo patetični? Rekao bih da nismo, nego da smo realni. Kad se naviknete da darova nema i da ih neće biti – spoznate i to da nam na raspolaganju stoje samo naše dvije ruke i ruke onih koji osjećaju i misle kao i mi. I na kraju, bilo bi iluzorno misliti, da su drugi puno sretniji, da im je uvijek bilo bolje, da su samo nama derali kožu. Svatko ima svoje brige, svoje nevolje, svoje krize i traumatska razdoblja. Kad smo shvatili da nitko ništa nije postigao bez napora, bez žrtava i bez ustrajnosti naša nam se hrvatska sudbina ukazala kao sudbina običnog čovjeka, običnih ljudi, maloga naroda. Ako ni velike nisu zaobilazili lomovi, kako da te lomove izbjegnu oni višestruko slabiji, malobrojniji i samim tim, ugroženiji?

Govorim to što govorim i nikoga time ne plašim. Teškoće nisu razlog da se prepustimo malodušnosti. Povijesne nevolje ne moraju biti i nevolje današnjih. Ali, ako smo se naučili boriti da bismo opstali, onda neka ta borba bude naša navika; budimo borci jer to jesmo. Podnesimo napore, kad zatreba, bez kuknjave. Mi to možemo. Mi u tome uspijevamo svakoga dana. To smo mi. Mi nismo gospoda iz perja, mi smo oni koji se bore i koji bismo, da se prestanemo boriti – zbog zanemarivanja dužnosti, zbog slabljenja odgovornosti, zbog neznanja ili površnosti, zbog opuštanja u užiticima, zbog defetizma, zbog moralne ravnodušnosti i suvremenoga relativizma – sve izgubili. Kolibrića i orla drži u zraku tek rad krila. Tko krila skupi – taj pada. U neispunjavanju dužnosti, u moralnoj degradaciji, u ljenčarenju, u popuštanju svake stege, u širenju anarhije – leže počeci propasti, počeci agonije, počeci kraja. U svim je društvima i vremenima isto. Ako tome nije odolio moćni imperijalni Rim carevâ – možemo li vjerovati da bismo se mi takvoj propasti – temeljenoj na nehaju, nebrizi, neodlučnosti, neodgovornosti, na djelima i postupcima moralnoga beščašća – mogli oduprijeti? Oprezni i pametni, ozbiljni i odgovorni neće ponavljati kataklizmičke scenarije. Tražit će druge putove, druge – pouzdanije – načine održanja. Tražit će od svakoga od nas da prihvati ponašanje primjerenog odnosa s Božjim i ljudskim svijetom oko nas. Tražit će od nas maksimalnu odgovornost svakoga dana, svakoga sata naših života. I bit ćemo odgovorni ili ćemo izabrati propast. Nikada nisam, u Matici hrvatskoj, progovorio drukčije – još od dana kad sam u nju stupio. Vjerovao sam, kao što i sad vjerujem, u ljudsku pamet i u značaj našega naroda, i ne bih se, baš zbog toga mogao pozivati na nešto drugo, temeljiti na drugom ili pak, suprotnom. Nisam nikad prikupljao energiju budalastih, sebičnih, zlonamjernih, asocijalnih i, na kraju, zločinački nastrojenih pojedinaca ili grupa, no znam da

ih je bilo, da ih ima i da će ih biti u svakoj ljudskoj zajednici, društvu ili narodu, jer smo nesavršena bića, jer smo „pokvarljiva roba“ – naročito, pak, ako živimo život bez morala, bez moralnih autoriteta, bez svijesti o vlastitoj kvarnosti; tj. ako živimo život bez Svjetla, Reda, Skromnosti i Ljubavi.

U Sinju sam, poštovani prijatelji, posljednji put govorio u rujnu 2005. u prigodi otkrivanja spomenika bistrom i srčanom fratru Pavlu Vučkoviću; spomenika, što je djelo našega prijatelja, velikog kipara Kuzme Kovačića. Govorio sam u prisposodobama, da bi me ljudi lakše razumjeli. I jesu! Nisu me razumjeli samo neki učeni novinari koji su zaključili da pozivam narod na skrivanje oružja, na oružani neposluh (kad za to dođe vrijeme) i tome slično. Najopscenija je, svakako, bila insinuacija da u mojoj svijesti *križ* i *nož* idu skupa, da se povezuju vjera i zločin. To nije, prijatelji, bila, ni mogla biti moja nakana, moj ideal, ali jest bila njihova, 45-aška, udbaško-boljševička zvijezda za kojom su išli od Širokog Brijega do Bleiburga i od „marševa smrti“ do suđenja svetom čovjeku Stepincu, od atentata u emigrantskome paklu do nasrtaja na Hrvatsku 1991. Oni su svoju vjeru (ideologiju) – svoju zvijezdu – nesretno povezali sa zločinom i nemaju moralnog prava – nekažnjeni i neokajani – ponovno suditi, k tome još pristrano i neposredno, svojim davnašnjim žrtvama i njihovoj djeci. Nikad, uostalom, Tuđmanova Hrvatska nije ničije istrebljenje upisala u svoje programe, kao ni osvajanje tuđih prostora; nikad nije zagovarala nemilosrdne obračune i zatiranje ideoloških protivnika, nikad pokušala ustrojiti Hrvatsku kao jednostranačku, jednomnunu državu.

Moju sliku (prisposobu) o tome da su Hrvati bih najjači kad su se branili vjedom i oružjem, za što je fra Pavao Vučković bio sjajan primjer, ne mogu osporiti puke klevete, jer nas je vjera kroz stoljeća borbi s Osmanlijama – s njima smo vodili obrambeni, a nikad napadački rat – iznutra učvršćivala i homogenizirala, a oružje, kad nije bilo druge, pomagalo da se opremo nasrtajima na goli život. Neki pisci ili novinari „ne razumiju“ te tako jednostavne sadržaje, pa se pitam ne bi li ih s hrvatskoga trebalo prevoditi – posebno za njih – na neki drugi jezik? Rekao sam da u vremenu borbi za opstanak, a trajale su stoljećima, nismo mirno spavali, ako pod jastukom nismo imali kuburu, ili, uz postelju, pušku-kremenjaču. Tako *jest* bilo. Rekao sam i to da ćemo kao *mali* među (gladnim) *velikima* morati bdjeti i dalje – htjednemo li opstati. Mir se nikad ne dobiva na poklon, i mira nema jednom za svagda. Zanimljivo je, kako drugovima novinarima – ratnim dopisnicima u miru – nije pao na pamet von Clausewitz koji kaže da je rat „nastavak politike drugim sredstvima“ pa da bi, u dijalektičkom obratu i politika mogla postati nastavkom rata – drugim sredstvima. O čemu govori Naomi Klein kad, primjerice, govori o eksploataciji djece u siromašnim zemljama da-

našnjice – o sustavnoj eksploataciji koju bogati provode nad siromašnima (kao diktatori nad *zatočenicima bijede*) ako ne govori o tom istom produženom ratu (na drugi način)? Kad govorim da oružje ne smijemo ispuštati iz ruke – govorim o oružju na „drugi način“: ratovi budućnosti vodit će se oko izvora energije, izvora informacija, izvora vode i nebrojenih drugih – *izvora*, a vodit će se kao „nastavak (*globalne*) politike“ – i za to treba biti spreman. Izostane li svijest o toj pogibelji tko će nas pripremiti za predstojeća iskušenja?

Drugovi lijevokrilni novinari mogu me tretirati kao jednog u nizu „ognjišta-
ra“, ali bi i za njihovu drskost bilo odviše da me smatraju tako glupim da propovijedam kako bi današnja hrvatska mladež morala – nakon što se prekrži – na počinak s kalašnjikovom pod glavom.

Recimo radije, da zagovaram oprez, da zagovaram taktiku (sustavnog) raskrinkavanja laži kao jedan od načina borbe za novu prosvijećenost (novo *oružje* koje guram pod hrvatski jastuk), da zagovaram demistifikacije „lažnih uzbuna“, kako se ne bi, za njihova trajanja, kokošarilo na štetu Hrvatske.

Poštovani prijatelji!

Ponovit ću još jednom, a Vi provjerite: Kad *zaspemo* bit ćemo mrtvi (pris-
podoba). Kad zaboravimo na pogibelj – bit ćemo *pogubljeni* (pris-
podoba); kad *zanijemimo* – ostat ćemo bez jezika (pris-
podoba); kad odustanemo od *dnevnih*
straža i od *noćnih bdijenja* (pris-
podoba) – ostat ćemo bez zemlje i mora, bez vode
i zraka.

Kad u ljudima osvijestite činjenicu da im ničim ne prijetite, nego da im uka-
zujete na to da su još tu samo zato što su naučeni boriti se za život, za opstanak,
pa i za sreću, svakoga dana iznova; da im ukazujemo na to da ih ni u budućnosti
ništa drugo ne čeka: boriti se za sebe i svoje na sto načina; pa i upoznavajući druge,
razmjenjujući iskustva, znanja, informacije. Svijet jest jedan i baš zato nije teško
ustanoviti da su na njemu neki – po funkciji – *predatori* a neki drugi da su nji-
hova *hrana* i da tehnološka revolucija nije ništa bitno izmijenila u tom odnosu.
Jest samo u jednom: predatori imaju nova oružja. Ali, kako ja čitam mnoge kata-
klizmičke znakove, ti im novoizrasli dodatni „zubi“ nisu dani zbog neočekivano
povećane otporne snage nejakih, nego zbog sve izglednijih sukoba među samim
predatorima.

Mediji današnjice sustavno šire sliku o svijetu hedonizma, o svijetu *cele-
brityja*, o svijetu užitaka i *glamoura* kao jedinom realnom životu: tko im se može
preпустiti taj je dosegnuo sreću, tko još ne može – ima čemu težiti. Da bi takav
izmanipulirani medijski „čovjek današnjice“, s takvim „idealima“ opstao, treba
pokazati da svi normalni ljudi teže istoj ispraznosti koja se zove relaksacijom,

ležernošću, *cool*-stilom, *free time* filozofijom, a svi drukčiji, samim tim, da će biti manje vrijedni ili, jednostavnije, danas „uvrnuti“ i konzervativni, a već sutra – izopačeni i nepoželjni. *Živjeti, da bi se isprazno živjelo* – geslo je koje nam Veliki Brat, smišljeno – iz dana u dan – podmeće po medijima odgajajući nas kao svrsishodne kretene. Trebaju mu horde poslušnika, zaglupljenih kako ne bi primijetili da ih se postupno pretvara u ovisnike, sluge i robove budućega funkcionalističkog imperija u kojem će milijarde crva graditi lansirne rampe za njihovo preseljenje na pouzdanije tlo. Trenutačna je spasonosna šifra još i sad: Nadnacionalna Država – oni će je uvijek zvati Sjedinjenom, Ujedinjenom, zvat će je Unijom ili Savezom. Upravo – kao da hoće naglasiti da su Različiti u njoj odustali od svojih zbiljskih identiteta za ljubav nekog imaginarnog. Na tom je mitu participirala i versailleska Jugoslavija: i ona je ujedinjavala što nikad prije nije bilo Jedno, što nije živjelo skupa. Propala je. Za njom i ona druga. Razišao se i Sovjetski savez. Podijelila se Čehoslovačka, možda već puca Belgija. Hoće li izdržati EU? Ne podcjenjujemo projekte ljudske volje, kao ni moć organizacije boljitka: zaista ima prostora i mogućnosti za takvo što, pa i kroz *Uniju svih unija*. Ali, primjećujem da cijena te sreće pogađa osnovne čestice društva: pojedinca, obitelj; da se širi na školu, vjersku zajednicu, i da, na kraju, ne može mimoći naciju. Instrumenti tipizacije, standardizacije, globalizacije, u punom su zamahu. Za sve im je, početno, kriva *obitelj* kao osnovna jedinica konzervatizma i tradicionalizma; kao poligon (vježbalište) licemjerja i agresivnosti; kao zlostavljajući bunker – naročito u katoličkom svijetu – i vježbalište klasno-generacijske subordinacije (klasa onih koji u obitelji zarađuju i klasa onih koji ne privređuju), u kojoj, dakle, *privređivači* vrijede više od *neprivređivača*, *stariji od mlađih* i, zaključno, *muškarci od žena*. (Na tu temu – temu osude obitelji – vidjeti, kao indikativan materijal, brojne tekstove pripadnika *frankfurtske škole*.) Govori se, dapače o fašistoidnom ustroju obitelji; u njoj *pater familias* igra ulogu *führera* ili *ducea*.

Poslije *obitelji*, drugog velikog protivnika, u očima takvih sociologa-filozofa, modernom demokratskom društvu predstavlja *religija*, naročito pak: *rimokatolička crkva*. Ona je, s papom na čelu, oličenje stabilne hijerarhije, nepoželjnog reda i tradicije, zaštićenog milenijuskog znanja i iskustva; k tome i – zaštitnica *obitelji*. Treća je na udaru: *nacija*. Pripisuje joj se uskogrudnost, jednodimenzionalnost, isključivost, zatvorenost; zbog svega toga ona, navodno, koči slobodan tijek ljudi i kapitala, brani upitne izolacionističke vrijednosti, ona je – u biti – „inzularna“ tvorba, otok koji se suprotstavlja strujama. A je li tako? Hrvatska je obitelj stoljećima bila čuvarica jezika i tradicija, povijesnog pamćenja, naše pučke kulture, samosvijesti i zajedništva; u njoj se čuvala vjera (kao nadnacionalni metafizički obzor), u njoj se učilo o poštivanju predaka i brizi za potomstvo. Odnos

prema djedu i ocu, prema baki i majci bio je živa škola *tradiranja* i nasljedovanja. Obitelj je osnovna stanica organiziranog društva u malom; a rodovska zajednica – tek malo složenija forma organizacije; i ta je struktura bila osnov elementarne socijalizacije, narodnoga zdravlja, njegove vitalnosti, snage i otpornosti, škola vjernosti i odgovornosti. Katolička je Crkva u nas, svojim univerzalizmom održavala živim humanistički duh, *duh svijeta i svjetskosti*, krijeplila i prosvjećivala puk, učinila neopisivo mnogo na njegovu opismenjavanju i prosvjećivanju, na istraživanju, usustavljenju i standardizaciji hrvatskoga jezika; iz njezina su krila izišli prvi rječnici, prve slikovnice, prvi jezični priručnici, prvi prijevodi biblijskih tekstova pa i cijele Biblije, prvo štivo za narod – prvi lekcionari i molitvenici – a svećenici i vjernici-laici pisci su ne samo prvih, nego i mnogih ponajvažnijih hrvatskih knjiga: od Marka Marulića do Marina Držića, od Bartola Kašića do Fausta Vrančića, od Andrije Kačića Miošića do Antuna Kanižlića, od Jurja Križanića do Jurja Habelića, od Nikole Šopa do Tomislava Šagija Bunića i mlađih. A koliko još nisam spomenuo! Svojom brigom za divulgaciju kršćanskih ideja – onoga što zovemo kršćanskim svjetonazorom – Crkva je, kao instrument kristijanizacije i, istodobno, kao sredstvo univerzalizma koristila latinski jezik.

Svojom brigom za hrvatsku jezičnu baštinu, ona je, s druge strane, postala nositeljicom identitetskih spoznaja, snažnim promotorom hrvatskoga homogeniziranja i osvješćivanja. Tome je doprinosio i naš geopolitički položaj; bili smo Istok Zapada i, barem kroz četiri stoljeća, permanentno bojno polje na kojemu je kršćanski svijet zaustavljao prodore osmanlijskih osvajača. Nisam ni riječi dosad rekao o tome da je naša Crkva, kroz stotine godina svoje opstojnosti, dala narodu i mnoge primjere najviše etičnosti: od Augustina Kažotića do Alojzija Stepinca, ali i manje slavni no jednako dičnih žrtava protuvjerskog, protunacionalnog i, dakako, ideološkog terora.

Što se, pak, *nacije*, tiče – Hrvatska se nije vodila izolacionističkim načelima. Hrvatska je (i) pomorska zemlja, a takve zemlje žive, u svim vremenima, od *razmjene dobara*, od trgovanja s drugima, od otkrivanja i održavanja morskih putova, od izvoza svoje i uvoza tuđe robe; takva zemlja ne može biti zatvorena, ne može biti izolirana, nije ksenofobična: i to bjelodano dokazuje povijest svake naše primorske komune, povijest našega pomorstva, povijest naših diplomatsko-konzularnih veza, udomljavanje Židova, nakon njihova progona iz Španjolske i štošta drugo. Sjevernom Hrvatskom nisu stupale samo vojske, nego i trgovačke karavane; održavale se, uz putove novca, još i kulturalne veze – ponajviše posredstvom crkvenih redova. Misionari su nas povezivali s vaneuropskim misionarskim područjima i, pridonijeli, u Europi kao i Hrvatskoj, suzbijanju predrasuda prema drugima, šireći ideje prosvjetiteljske, humanističke crkve, nastojeći

oko uspostave domorocima nove, monoteističke religije ali i šireći među njima pismenost i kršćansko ćudoređe, iskorjenjujući ljudoždertvo i druge bešćutne običaje; istražujući, kao etnolozi, antropolozi i sociolozi njihov svijet, upućujući ih u osnove higijene i medicine, otvarajući im škole, podučavajući ih pismenosti i mnogim praktičnim znanjima. Više je naših misionara ostavilo za sobom brojna djela čovjekoljublja, ali i znanstvenih istraživanja: to su, primjerice, gramatike i rječnici jezika raznih plemena, knjige putopisa, zemljovidi... Mnogi su stranci, kroz stoljeća, dali svoj obol hrvatskoj znanosti, kulturi, poduzetništvu, vojništvu, državi, a brojni Hrvati ostaviše svoj trag u povijesti više europskih i vaneuropskih zemalja, kao pomorci, admirali i vojskovođe, veziri, vojnici, graditelji, trgovci, svećenici, odgojitelji, umjetnici, izumitelji... Nema, dakle, osnova da se u nas *nacija* tretira kao zapreka međunarodnom povezivanju, razmjeni općenito – kao institucija izolacionizma – jer to nije bila u prošlosti, a nije ni danas.

Odbijamo od obitelji, vjere i nacije neprimjerene optužbe, insinacije i sumnjičenja, kako ne bismo posve oslabili vitalnost i obrambene instinkte naroda, a onda, naravno, i hrvatske države. Ne zaboravljamo, da je Hrvatska i država svih njezinih građana – bili oni Hrvati i katolici ili ne bili – no normalno je pretpostaviti da bi svima onima koji u Hrvatskoj žive, kojima su u njoj rođena djeca, koji polaze hrvatske škole i svoju egzistenciju traže u njoj, bilo u interesu da žive u stabilnoj, uređenoj, demokratskoj zemlji, a ne u državi koja propada.

Sve me upućuje na to da je Matici, stoga, i politički raditi. Prilike su se, u posljednjih dvadeset godina, uvelike promijenile. Stvorena je hrvatska država, uspostavljene su hrvatske političke institucije, živimo u višestranačkom političkom sustavu – što bi tu Matica radila? Treba reći da se Matica prema svemu tome postavlja legitimistički: mi poštujemo državno-pravni poredak, mi poštujemo i poštovat ćemo, ubuduće, kao i dosad, volju hrvatskih birača posvjedočenu na izborima i/ili referendumima. Matica hrvatska, imajući u svome članstvu i članove raznih (političkih) stranaka, neće i ne može voditi jednostranačku politiku: za jedne, a protiv drugih (i trećih, i četvrtih...). Matica vjeruje da je višestranačje, kao sustav važnije od ikoje stranke za sebe; i tu ćemo tekovinu uvijek braniti kao temelj demokracije. Prostor koji, međutim, pripada nsvima, a ne samo političarima i političkim institucijama jest prostor *ideja* (o vrijednosnome sustavu, o uređenju društva, o društveno prihvatljivom i društveno neprihvatljivom ponašanju, o zaštiti ljudskih prava, o školskom sustavu i edukaciji uopće, o demografskim pitanjima...) i prostor *informacija*. (Riječ je o potpunosti i objektivnosti informacija, o etičnosti sredstava informiranja, o transparentnosti vlasništva u tiskovnim i digitalnim medijima...). To je područje od najšireg interesa i u njemu će Matica hrvatska djelovati u budućnosti, kao što je djelovala i u prošlosti; odgovorno, ali

i slobodno, bez pretenzija da ikome išta nameće, ali i bez ustezanja. Demokratske slobode su postale ili će, u najskorije vrijeme, postati mjerilom pune zrelosti društva. Naše je građansko i civilizacijsko pravo reći *da* onome što nam se, prema vlastitoj procjeni, čini *dobro* i reći *ne* onome što nam se ne prikazuje kao dobro. Sada smo ne samo objekti, nego i subjekti vaninstitucionalne politike. Na starogrčkom je *polis* bio grad, a *politika* bijaše skrb o općem dobru, o interesu grada i građana. Budimo i mi politični na taj način. Skrbimo o zajedničkom dobru: prije ili poslije bit će svakome jasno da nas ne vodi stranački interes, briga za osobni ili institucionalni probitak, nastojanje oko vlastite promocije.

Slušamo, a i sami nerijetko kazujemo kako današnja Hrvatska nije nalik onoj iz naših snova 1991. ili 1995. Nije. Ali što je, u zbilji, inače ravno zamisliva iz snova? Ništa; jer zbilja uvjetuje i ograničava, a mašta nije ograničena, ničim uvjetovana. Zato ne širim malodušnost: što nije dobro – može se i popraviti, ako tome težimo.

Bez kritičnosti – i, ponajprije: bez kritičnosti prema sebi – nema i neće biti napretka. Zdrav kritički duh, da bi bio pozitivno djelatan treba povezati sa strpljivošću, s upornošću, s razumijevanjem. Što nas, pritom, čini nervoznima? Hrvatska se ne razvija, Hrvatska tapka u mjestu, Hrvatska nikako da raskine recesijsku omču oko vrata. Hrvatskoj nedostaje sinergijsko djelovanje. Dug inozemnim kreditorima naše propasti neprestance raste, pa se – iz te perspektive – ratna Tuđmanova ekonomija, tj. ratna ekonomija Tuđmanove Hrvatske – s dugovima, koji su tada iznosili oko 6 milijardi eura, sa zemljom koja je četiri godine bombardirana, raketirana s mora, s rijeka, s tla i iz zraka, sa zemljom srušenih mostova, presječenih magistralnih putova, s rafinerijama u plamenu, kojoj sjever i jug povezuje tek slabša kapilarna (paška) spojnica, sa zemljom bez investitora i bez turista, pritisnutoj izbjeglicama (koje, u jednom trenutku, dosežu petinu ukupnoga stanovništva) ta i takva Hrvatska pričinja se – govorim iz perspektive dužnika – zlatnim dobom našega gospodarstva! Nije li to apsurdno, nije li to deprimirajuće? Novim se pozajmicama financiraju dospjeli stari dugovi i ja to odbijam nazvati „gospodarskom politikom“. Za takvu „politiku“ nije ni potreban ministar i cijelo Ministarstvo; za to bi bio dostatan *otpravnik poslova* koji zviždaljkom najavljuje dosjelost ovoga ili onoga duga, što stiže na naplatu. Gospodarstvom bi se moglo zvati stvaranje instrumenata koji, u danim okolnostima, omogućuju otplatu dugova iz ostvarene vlastite dobiti, koje, dakako, nema. Jesmo li time već dospjeli do spirale propasti?

U takvim je prilikama razumno iskazati skepsu pred pseudo-gospodarskim rješenjima koja se nude i palijativnim „mjerama“ koje bi trebale popraviti našu „krvnu sliku“. Uđe li Hrvatska u Europsku uniju sa šezdesetak milijardi eura

duga (a mogla bi ta svota biti i viša) mi se moramo pitati ulazimo li na ta vrata kao slobodna i nezavisna zemlja ili nas netko – i našom krivnjom – na povodcu vuče u dužničko ropstvo?

Dok očekujemo da najbolji naši ekonomisti i financijski eksperti „skupe glave“ i nađu izlaz iz teškoća, mi otkrivamo kako gotovo da više – na javnoj sceni – nema stranački nezainteresiranih znalaca, tj. kako nema ni znanosti koja nam može pomoći. Jer mi danas imamo koalicijske ekonomiste, HDZ-ovske ekonomiste, možda i neke treće, ali suglasnosti ni oko čega nema. Priječi li tu suglasnost upravo stranački naboj koji našim verbalistima u Saboru ne dopušta da ni o jednoj bitnoj stvari – osim oko ulaska u EU – postignu kakav-takav dogovor?

Drugu veliku našu brigu čini široko razgranata mreža korupcije, učestale financijske malverzacije, mutni poslovi sa zemljištima, nekretninama i poduzećima, repovi iz divlje pretvorbe i inovativne kriminalne akcije; ne samo što u takvoj „privatizaciji“ javnoga dobra hrvatska država biva pljačkana čak i od svojih dužnosnika, nego se otkriva da je zemlja premrežena s toliko mafijaških staza i stazica, da se pitamo kako smo uopće opstali u najdubljoj moralnoj krizi u kojoj smo se dosad našli? Kao što je teret obrane u Domovinskom ratu dobrim dijelom ležao na leđima braniteljske populacije, tako današnji teret opstanka mirnodopske Hrvatske počiva na leđima njezinih obmanjivanih, osiromašenih, radno i socijalno ugroženih građana. Zato i moram reći; ne zanimaju nas parade u sudskim arenama, koje se pretvaraju u hrvališta naših dviju najvećih stranaka, kao što nas ne zanima ni promocija naših odvjetničkih zvijezda kojih je status srazmjern „veličini“ kriminalaca koje brane: ovome narodu treba vratiti ono što je njegovo, i to je sve. U moralnoj bijedi u kojoj se danas guši Hrvatska mogao bi naglo porasti tečaj nekim starinskim vrijednostima: odgovornosti, poštenju, ponosu.

Poštovani prijatelji!

Dopustite da, završno, prozborim o hrvatskome mitskom junaku, o našem Velom Joži. Zašto? Zato što nam on može mnogo toga reći i o hrvatskoj današnjici i o hrvatskome *sutra*. Tko je on? Odakle dolazi? Što više razmišljam „o slavi našega oružja“ u prošlosti, to sam više siguran da je jedini autentičan, pravi hrvatski junak – hrvatski narod; da je to hrvatski pučanin – ribar, težak, radnik, učitelj, svećenik. I, dakako, hrvatska majka. Pustimo patetične priče, vojskovođe, dične junake, banove; bilo je ovakvih i onakvih, no svi su – na jedan ili drugi način – branili mletačke interese, austrougarske granice, mađaronsku politiku i – svoje posjede. Hrvatsku i samo Hrvatsku – branili su tek oni koji ništa drugo nisu imali i koji su, daleko od dvorova i salona, daleko od blagostanja i moći paktiranja, političkih brakova i nagodbi, za svaku priliku imali tek jedan jezik:

svoj hrvatski. Oni su, kroz cijelu našu povijest, branili svoj zadnji prag, svoju zadnju ljudsku riječ. Crkva je prva otvorila mogućnost školovanja našem pučaninu, petom ili devetom djetetu siromašnog seljaka i tako omogućila Hrvatskoj da dobije svoju, narodnu inteligenciju. To je, naravno, prošlost, ali važna, da ne zaboravimo, u trenucima kriza, gdje su rezerve naših snaga; samo onaj koji ništa drugo nema bit će pravi branitelj svoje zemlje.

Oslonimo se na nj, mislimo na najskromnije jer od njih dolazi najveća žrtva i najveće dobro.